

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

STO SLOVENSКИH VRHOV

STANKO KLINAR

Pri ljubljanski Prešernovi družbi, ki je posebno zadnja leta karseda naklonjena planinskim piscem in tudi sama spodbuja takšno pisanje, izide prihodnji mesec knjiga »Sto slovenskih vrhov« našega znanega gornika **Stanka Klinarja**. Založba s tem nadaljuje tradicijo izdajanja vsakoletne »stotice«, v katerih so planinci že doslej našli marsikaj zase, letos pa bo to zanje poln zadetek.

Vsakemu od stotih (kajpada po lastnem okusu in predurku izbranih) vrhov je avtor namenil nekaj osnovnih podatkov, da bi se bralec lahko orientiral in se nemara odločil za vzpon, če bi ga gora zaradi besedila tako zamikala ali če bi ga avtor preprosto spomnil nanjo. Pri vsakem vrhu posebej so navedena izhodišča, bližnje planinske koče (in kako priti do njih iz izhodišča), vzponi na vrh ter tiskani pripomočki, kot so vodniki in zemljevidi.

Po tem kratkem uvodu pa avtor odpre zapornice svojega gornškega poznavanja teh gor in dá krila svojemu občudovanju tega sveta. Ker so na koncu koncev faktografski podatki objavljeni še marsikje, predstavljamo z dovoljenjem avtorja samo literarne opise nekaterih vrhov, kot bodo natisnjeni v Klinarjevi knjigi *Sto slovenskih vrhov*. (Op. ur.)

DEBELI VRH, 2390 m (Julijske Alpe, skupina Triglava)

Debeli vrh je tako prisrčen, da ni mogoče mimo njega: bohinjsko zaobljen, debelušen in dobrodušen, a še vedno visoko postaven in korajžen. Kralj fužinskih planin, zaudarja po mleku in siru. Ob njegovem vznožju, V Lazu, še pasejo, molzejo in sirijo.

Če je to res tako pohvalno? Če ni to le krik življenjske stiske? In če niso opuščene planine srečen dokaz, da so se ljudje izvilni iz klešč te stiske? »Ganz so romantisch dürrte das gar nicht gewesen sein,«* je menil prijatelj Manfred o (večinoma pokojnem) planšarstvu. »...so romantisch« – kot to opevajo stari idilični epi. Nekaj te »idile« sem v mladih letih še videl od blizu. Bilo je še huje, kot trezno sodi France Zupan: »...pot od romantičnega navdušenja do iztreznjenja je menda prehodil marsikateri mestni otrok, ki je s polno glavo literarnih predstav o gorah in njihovih kremenitih prebivalcih prišel v stik s trdo resničnostjo... O idiličnem alpskem prebivalstvu, ki so ga nekoč menda sestavljali postavni fantje, drzni lovci, pastirji in vodniki, brhke majerce in častitljivi sivolasi starčki – o takem prebivalstvu ni sledu: bodisi da je degeneriralo v slabo raščeno in zgarane ljudi, kakršne srečujemo po alpskih dolinah, bodisi da ga nikdar ni bilo in je obstajalo

samo v romantični domišljiji pisateljev in žanrskih slikarjev 19. stoletja.«

Trda beseda, toda resnična. Torej z bogom, stara »idila« na planinah! Dovoli, da te pokoplje-mo, ožarjeno z romantičnim sijem preteklosti, otožnemu hrepenenju pa se raje odpovemo.

Lahkega srca pohajkujemo danes okrog Debelega vrha in se veselimo preskrbljenega življenja. Ves svet med Velim poljem, Hribaricami in Planino pri jezeru je poln mikavnih ciljev, da bi se človek kar prestopal z vrha na vrh. Potepuško srce, dober tovariš in vsaj dvajsetmeterska pomožna vrh pomagajo čez vse težave. Vrv pride prav že na Debelem vrhu, kakor je sicer ljudomil in dobrodušen. V vzhodnem grebenu ima prav sitno zarezo, ki ne bo vsakomur po okusu. Podobno je s severnim grebenom, ki sploh ni težak, vendar je vseeno precej prepaden in docela neobplezan. Naravnost idealno je, povzpeti se po tem grebenčku in sestopiti na Lazovski prevál, od koder lahko nadaljujemo po drugem severnem grebenčku na Ograde – za boljše počutje bo vrv spet prav prijeten sopotnik –, od koder sestopimo po južnem pobočju na markirano stezo, ki veže Laz s Krstenico.

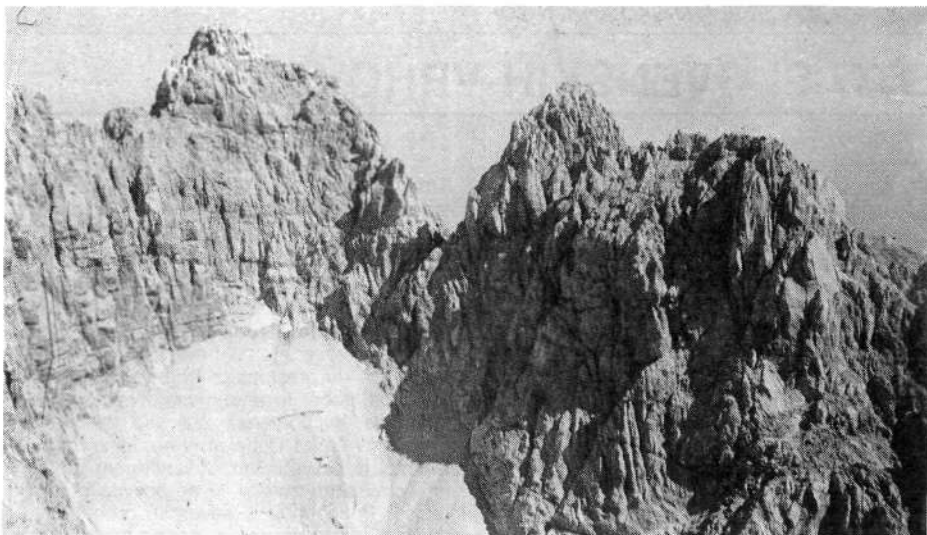
Podobno lahko – z zemljevidom in vodnikom v roki – načrtujemo in povezujemo vzpone po drugih okoliških vrhovih: po Stogovih, na Škedenjovcu in Vrh Hribaric, na Mišelski konec in Mišelj vrh, pa vzhodno nad Vodnikovim domom na Vernar in Tosc. Recimo takole: z Mišelskega prevala (1995 m) lahko prečimo ves Škedenjovec (2309 m, I.–II. stopnja) do Hribaric (2358 m), od koder splezamo naravnost na Mišelski konec (2464 m, II. stopnja) in se po grebenu brez plezanja napotimo na Mišelj vrh (2350 m), od koder sestopimo po južnih pobočjih na Malo in Velo polje. Vernarja (2225 m) ne moremo prečkati, vrnemo se na Bohinjska vratca (1979 m, I. stopnja), od koder smo prišli, zato pa jo nekje sredi poti med Bohinjskimi vratci in Vodnikovim domom udarimo čez lahko pečevje naravnost na Tosc (2275 m, I.–II. stopnja), od koder se po južnih strminah v velikem ovinku vrnemo na Velo polje.

Da si bomo na jasnem: na nobenega od teh vrhov ne pelje markirana pot, pa tudi nobena drugačna pot. Vsi spadajo v kategorijo prešernega fantovskega brezpotja. Srečno!

Kje bomo spali, ko nas med tem potepanjem zaloti noč? Hm, ne vem. Morda se zatečemo z zadnjim mrakom še v Vodnikov dom. Morda pa imamo s sabo spalno vrečo in si bomo vso noč pomežikovali z zvezdicami na nebu. Morda nas povabi kdo v pastirski stan, ki to več ni.

Morda pa bomo kot davni prvopristopniki naredili kje na gozdni meji majhen ogenček, ob njem presedeli in predrgotali eno noč, drezali v žerjavico in razpihovali plamene, da bodo sence begale mimo ožarjenih obrazov in čez skale za hrbtom, in bodo iz goste teme za nemirnim

* Čisto romantično to že ni moglo biti.

Visoki in Srednji Rokav

svetlobnim krogom vstajali duhovi in strahovi davnih dni.

Sence počasi poležejo, glasovi potihnejo, glava zakinka. Deo gratias! Pokrije nas negibna črna noč.

Nato se krmežljivih oči na vzhodu začrta dan. Iz jutranje sivine se izmotovilijo ravnodušno nevedni obrisi našega prostorčka. Z obrvi si obrišemo roso, iz nahrbtnika in izza srajce zmečemo mravlje. Malo načivkani in opotekavi se počasi spravimo na pot. Kako da je sonce že tako visoko? Ah, kaj! Njegova toplota nas položi na prvo travo, kjer zadremljemo kot dojenček na materinih prsih.

VELIKO ŠPIČJE, 2398 m (Julijske Alpe, skupina Triglava)

Ko se vzpnemo od Črnega jezera mimo Bele skale, se odpre zasanjana pravljica pokrajina Zgornje Komne, neresnična in odmaknjena, kot da »ni od tega sveta«. Gore so tako daleč zadaj, da še misel nerada poleti tja. Raje prišepetava, da je kar dobro tu, kjer smo, pri Dvojnem jezeru, ob nogah prepadne Tičarice, naj si več ne želimo, ker nam sicer bajeslovni vladar lahko zavda. To je namreč Zlatorogovo kraljestvo, skrivnostno in čudno bajno, da se noga upira stopiti v njegovo prostrano neznanko, skorajda v strahu, da se je gospodar medtem vrnil in bo stresel sveti srd na zahrbtnega in pohlepnega človeka.

Ne vem, ali je to občutje krivo, da smo dobili markirano pot na Veliko špičje šele pred kratkim – morda bo tega dvajset ali trideset let –, kar ni v nobenem časovnem skladu s častitljivo magistralno »veliko cesto«, ki že od pradavna drži skozi Dolino Triglavskih jezer in čez Hribarice na Triglav. Meni bi bilo ljubše, ko bi je ne imeli niti še danes. Z njo je namreč pravljica razbita, vrata v zadnje koticke Zlatorogovega svetišča brezbožno odprta. Da se le ne bi

starodavni bog spet maščeval, kot se je trentarskemu lovcu, ko ga je pahnil v prepad. Južna steza je na enem mestu tako strmo napeta čez travno vesino, da se utegne v dežju in zmrazili lovčeva zgodba ponoviti.

Spet pa je res, da tako mikavnih poti, kot je povezava obeh pristopov na Veliko špičje v eno turo, ni nikoli preveč. In vendar... in vendar bi bilo dobro vedeti, kje so tisti globlji vzgibi, da se vrh, ki se po svoji pojavi še daleč ne more meriti ne z Jalovcem ne s Špičkom, še s Cmirom ne in Kukovo špičo, ki sta podobnih višin, imenuje tudi Lepo špičje ali Lepa špiča. Ali ne izvira ta »lepota« prejš iz kakega notranjega doživetja, ki ga zdaj ni več?

»Zlatorog« se je zatekel na sosednji Plaski Vogel (2348 m). Komur se hoče prabitnosti, naj stopi tja za njim. Gora ni ne lahka ne težka, a daleč naokrog, od severa in juga, od vzhoda in zahoda, docela brezpotna in nekoliko zapletena. Zato boste od dveh ali celo treh izvedencev (pa tudi v priročnikih) dobili precej različne podatke za smer vzpona, nazadnje pa se vam bo zdelo, da ste goro sploh nanovo »odkrili«. Seveda le tedaj, če se ne bojite streti kak orientacijski oreh in če se ne branite malo poplezati. Po mojih skušnjah je P. Vogel lažje dostopen od zahoda kot od vzhoda (na obeh straneh I.–II. stopnja). Za nagrado boste spoznali, da prezrti Plaski Vogel še daleč ni najmanjša gora Julijskih Alp, in da je sploh tipično ukrojena po njihovih šegah in navadah: z raztrganimi grebeni in divjim severnim prepadom, prav kot Lepa špiča. – Morda vas zamika, da bi šli za »Zlatorogom« še v tiste brezpotne dvatisočake, ki se spuščajo s Plaskega Vogla na zahod proti planini Za skalo (Travnik, 2256 m, Plaski Kuk, 2038 m), ki jih skoraj dobesedno nihče nima za mar, ali pa tiste, ki se spuščajo na jug (Vršac, 2236 m, Čelo, 2228 m) in so v svoji pozabljenosti ravno tako prepuščeni sami sebi. A vse to je že daleč stran od naše gore. To so čisto samostojni podvigi, ki nimajo z Velikim špičjem nobene prave zveze več.

Zanje navijam le zato, ker je tam še vse tako, kot je bilo ob stvarjenju sveta. Samo noge si nikar ne zlomite v tistih škrapljah. Težko bi vas odkril kdo drug kot kavke in jastrebi.

ZELENIŠKE ŠPICE (Staničev vrh, 1805 m (Kamniške Alpe, osrednji del)

Kdor je okusil Zeleniške špice, vse življenje z ljubeznijo misli nanje. A ne zato, ker bi bil tam kak veličasten vrh, pač pa zaradi prijetne lahke plezarije, ki brez markacij in klinov pripelje na celo vrsto manjših, a razposajeno naostrenih in malodane deviških vrhov. Povezani v enodnevno grebensko plezalno turo imajo visoko ceno celo v očeh današnjih vrhunskih mojstrov, kot sta lepo izpovedala **Tine Mihelič** in **Rudi Zaman** v knjigi Slovenske stene: »Med plezalnimi vzponi tega razreda bi Zeleniškim špicam v naših gorah komaj našli primeru. Tudi veliki, znameniti grebeni Julijskih Alp komaj kje ponudijo toliko plezalskega užitka kot skromne, a tako privlačne Zeleniške špice.

V nasprotju z drugimi grebeni jih je narava obdarila s prvovrstno, večinoma tudi na grebenski rezi trdno skalo. Težko bi našli bolj »grebensko« plezanje. Prestopaš namreč z roglja na roglj, komaj kak korak opraviš po bokih grebena. Uživa v navdušenje zbujajoči izpostavljenosti in ob čudovitih pogledih pozabiš, da si na plezalni turi.«

Tej hvali navidez nasprotujejo nekatera dejstva: da so Zeleniške špice v zemljepisnem oziru glede na svojo masivno mater Planjavo, ki jih drži v naročju, drugotna zadeva, nekakšen čipkast okrasek, ki ji pomaga narediti dolinico Repovega kota; da samo najvišji vrhovi v zgornjem delu, kjer se na Srebrnem sedlu (2115 m) vežejo na Planjavo, pokukajo nekaj malega čez 2000 m, kar pa ne zadostuje, da bi jih neizvede-

ni obiskovalci Planjave in Ojstrice sploh opazili; da je ves greben pomanjkljivo poimenovan, saj poleg Kamniškega Dedca (1663 m), kjer se greben začne, in Staničevega vrha, kjer se običajno začne naša plezarija, nobena vzpetina nima svojega imena, še najvišja ne (2127 m, tik ob Srebrnem sedlu). In takih brezimnih, a dovolj izstopajočih vrhov je med Staničevim vrhom in Srebrnim sedlom vsaj pet!

Če se prvi hip morda to klavarno sliši, pa je naravnost reklama za ta komaj dotaknjeni (a nikakor ne pozabljeni!) svet. Protislovnost je res le navidezna; ta svet sploh ni majhen! Od Kamniškega Dedca je greben dolg okoli 2 km, od Staničevega vrha do Srebrnega sedla pa dober kilometer zračne črte. Narejen pa je, kot smo že slišali, izključno za uživače iz rodu »homo alpinus reptans« (po **Janku Mlakarju**).

Zgodovina prvega vzpona sega že pred prvo vojno, ko so greben preplezali drenovci pod vodstvom vsestransko nadarjenega in raziskovalno neugnanega **Bogumila Brinška** (ki ga je, žal, prva vojna tudi ubila) in enako vnetega **Pavla Kunaverja**, znamenitega »Sivega volka« (ki je prijatelja Brinška preživel za več kot sedemdeset let). Opravili so prvovrstno domovinsko dejanje in ga kronali z nadvse posrečenim imenovanjem prvega brezimnega stolpa za Staničev vrh. Kasnejši planinci, ki so že poznali »Silbersattel« na Monte Rosi in Nanga Parbatu, so dodali »Srebrno sedlo«. Najbolj naškrobljene čipke med tema dvema kotama pa še čakajo svojega Adama. (Njegova vloga našim mladeničem sploh ne bi smela biti težka. Če odpremo njihove plezalne vodničke, se iz njih usipljejo »Gamsje police«, »Zelena sled«, »Polžek«, »Hruška«, »Prvi tango«, »Poslednji tango«, »Hlev«, »Plavolaska«, »Riba«, »Črne oči«, »Kitajka«, »Tri flaše pira« in naprej za cel slovar nabritih imen. Kako si ne bi mogli izmisliti

Obir

nekaj vročega tudi za zeleniške zobe, po Kugyjevem zgledu, ki je premalo krščen. Viševi skupini šel za botra in ji naredil Divjo kozo in Gamsovo mater?)

Iz svojih skromnih skušenj z Zeleniškiimi špicami sodim, da je predvsem pomembno, da znamo priti na Staničev vrh (ki je za skromnejše lahko samostojen cilj in turo tukaj zaključijo). To najlaže naredimo tako, da se po lovski stezi v dobre pol ure vzpnemo skozi Repov kot na vrh dolinske stopnje; tu, kjer je še vedno gozd in kjer pridemo potoku najbliže, zapustimo lovsko stezo in preidemo čez potok (grapo) na njegov južni, tj. levi breg, potem pa, iščoč najboljših prehodov v razbrazdanem pobočju, dosežemo v eni uri (ali še prej) greben in po njem v lahkem plezanju proti vzhodu Staničev vrh.

Tu je precej zračno, in tu se pravo plezanje tudi začne. Sestopni raztežaj naprej proti vzhodu je zahteven in zelo odprt. Nadaljevanje pa nas vodi po odsekih, ki so priznani estetski višek grebena. Iz srca nam bo vrela ena sama sončna hvalnica dobroti naravi. Tine Mihelič pravi: »Nad naslednjo škrbino se greben za nekaj časa spremeni v pravo žago. Ne da bi se oddaljeval od rezi, obiraš roglje in se v prijetnem plezanju bližaj vznožju najvišjega stolpa... Zdaj pa najlepše! 150 m visok stolp te preseneti s skalo, ki bi bila v čast samemu Razu tančic. (Znamenit raz v Dolomitih, op. S. K.) Iz strmega, drzno izpostavljenega raza srše čvrsti roglji, da se vzpenjaš proti vrhu kot po nebeški lestvi.«

Neugnana, vedno znova presenetljiva grebenska pestrost navdihuje k domiselnosti in podjetnosti. Podoben opis zato ni potreben. Seveda se bomo kdaj znašli na »ladijskem kljunu«, »na koncu sveta«, a kaj zato! Raztežaj nazaj, spodaj okrog, pa gremo naprej! Tudi v tem je mik! Saj česa pa naj bi se bali v tem prijetnem svetu, ki le pri sestopu s Staničevega vrha kuka malo tja proti III. stopnji, sicer pa nas ves čas zabava z vedrimi težavami okoli II. V drugi polovici grebena se svet celo nekoliko razširi in sprosti.

V nasprotju z omenjenima avtorjema sodim, da naj se ture ne bi lotili brez vrvi. (To svoje priporočilo avtorja z eno od fotografij v knjigi sama ovržeta.) Konec koncev je (navezana) družba prijetna in varstvo sonaveznika koristno. Spomnite se Adama, ki je bil tudi v raju, a se vendarle celo v času svoje neumrljivosti ni želel po njem potikati »ne(na)vezan«.

OBIR, 2142 m

(Vzhodne Karavanke, severna veriga)

Obir bi lahko primerjali s Storžičem. Kot je ta iz družine bližnjih gora pobegnil na jug in se strmo spušta tik nad gorenjsko ravnino, da z njega plava neoviran pogled v šir in dalj, tako je ušel Obir na sever od glavnega karavanškega grebena, kjer se košati kot popolnoma samostojen, z vseh strani docela razločno zamejen mogotec nad Rožem in Podjuno, z razgledom, ki mu je prinesel vzdevek »koroški Rigi«.

Spada v severno vrsto Karavank, katere značilnost je ta, da so jo potoki, ki pritekajo izpod glavne, južno ležeče verige, razrezali na samo-

stojne kope. Medtem ko se južna veriga kaže kot sklenjen greben, ki teče od Peči (avstrijsko-italijansko-jugoslovanske tromeje), ali celo od Ziljice, nepretrgano do Jezerskega (in je takšen silno pripraven za krivično državno mejo; edino Olševa, s katero se južna veriga zaključuje, je od glavnega grebena odtrgana po dolini Bele, ki teče izpod Grintovcev proti Železni Kapli), pa severna veriga, ki se začne s Komnico na severnem pobočju Kepe, sestoji iz zaporedja samostojnih kop, ki proti vzhodu pridobivajo veljavo (med njimi so znamenita imena kot Mačenski vrh, Žingarica, Grlovec, Z'če), dokler v Obirju, najvišji kopi, dokončno ne prevzamejo karavanške pobude, ki jo prek Pece, kjer južna veriga že davno presahne, in prek državne meje z energičnim akordom zaključijo v Uršji gori.

Obir, četudi od nekdaj slovenska gora, stoji v celoti na avstrijskem ozemlju. Po višini je sicer prvak v severni verigi, a po mogočnosti, po obsegu, ga prekaša sosednja samostojna kopa Peca (ki je tudi le nekaj neznanih metrov nižja). Oba nastopata kot južna varuha Podjune: Peca kot zaseben koroški Olimp s pravljico o kralju Matjažu, Obir kot kipeči lepote nad deželo krog Klopinskega jezera, s katerim skupaj spominja na podobo Baškega jezera s Kepo v ozadiju. Ob njegovi kraljevski postavi se zliva narodna bolečina, o kateri poje pesem:

*»Rož, Podjuna, Zilja, venec treh dolin,
moja domovina, narod moj trpin.«*

Kot enovita mogočna kopa je Obir zgrajen tako, da nobena stranska grbina v masivu kljub pisanim imenom (Kravji vrh, Menihovec, Stara gora, Koš) nima nobene samostojne veljave. Edina majhna, in še ta skoraj zanemarljiva izjema je Mali Obir. Vse planinske želje hite na Ojstrc, glavni in edini vrh. Po vseh poteh je lahko dostopen, naj bo s Šajde čez Kravji vrh, ali iz Podkanje vasi mimo slapa in po mogočni strmi grapi Krtolovec, ali od Reberce, kjer stoji celulozna tovarna žalostnega spomina, ali z Obirskega, kjer je bil doma pesnik in skladatelj **Valentin Polanšek**. (Tu je prepeval njegov znameniti ženski oktet, in tu, pri Kovaču, je na njegovo pobudo zasedal tudi penklub.)

Pristop z Obirskega je zlasti pripraven za skupinske izlete. Z Obirske planine in od Kápelske kočne nam uhaja pogled na prepadne in raztrgane Grintovce, eno najlepših, a tudi bridko malo znanih prizorišč v slovenskih gorah.

Nekoč je bilo podnebje tod okrog milejše. V sosednji Žitári vasi so gojili trto. Žitarec je bil sicer kisel, in če se je že kdo odločil, da ga bo pil, sta ga brž dva zgrabila, da se ni premislil in pobegnil. O tem priča **dr. O. Illaunig**, domačin z Reberce, ki so ga »domovini zvesti« po plebiscitu s hrupom in grožnjami odveli na mejo in brnčili v »Jugovino«. To so bili isti »branilci domovine«, ki so jo kmalu z gromovitim ploskanjem predali Hitlerju. Po kratkem povojnem predahu so »demokratsko« navalili na dvojezične krajevne napise. »Žalost brez meja,« bi rekel **Peter Handke**. Nič čudnega, da trta več ne raste. Podnebje se je res zelo ohladilo.